

Droga do demokracji szlacheckiej - teksty kultury do analizy

Przywileje szlacheckie

- 1. Przywilej z Cieni-** Nadany dla możnowładztwa małopolskiego przez Władysława Laskonogiego w 1228 roku. Potwierdzał odrębność ziem dzielnicowych, określał prerogatywy dla urzędników dzielnicowych i zatwierdzał przestrzegania przywilejów. Uważany jest za pierwszy ogólnostanowy przywilej dla rycerstwa.
- 2. Przywilej z Lutomysła-** Przywilej nadany przez Wacława II czeskiego w 1291 roku, dla trzech stanów polskiego społeczeństwa: duchownego, szlachty i mieszczan. Zapewnił, że nie będą nakładane nowe podatki oraz obsadzane nowe urzędy bez porozumienia z dostojnikami danej ziemi. Zagwarantował ponad to dotychczasowe prawa.

Data/miejsce	władca	Treść przywileju
1374 Koszyce	Ludwik Węgierski	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlachta zwolniona z płacenia podatku poradnego z wyjątkiem 2 groszy rocznie z łanu kmiecego. ✓ Szlachta zwolniona z obowiązku budowy i naprawy zamków i twierdz. ✓ Szlachta uzyskała prawo do odszkodowań za udział w wyprawach zagranicznych ✓ Szlachta uzyskuje zobowiązanie króla do nienakładania nowych podatków bez jej zgody ✓ Szlachta uzyskuje prawo do wykupu z niewoli, kiedy nią popadnie w czasie wypraw zagranicznych. ✓ Szlachta uzyskuje zapewnienie od króla, urzędy starościńskie będą obsadzone tylko Polakami, a inne urzędy szlachtą z danej ziemi.
1422 Czerwińsk	Władysław Jagiełło	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlachta uzyskuje gwarancję nietykalności dóbr które nie mogły być zajęte bez wyroku sądowego.
1423 Warka	Władysław Jagiełło	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Przyznanie wojewodom prawa do wyznaczania cen maksymalnych na artykuły rzemieślnicze ✓ Szlachta otrzymała prawo wykupu sołectw, jeśli sołtys był krnąbrny lub nieposłuszny. ✓ Ograniczona została możliwość wychodźstwa chłopów ze wsi. ✓ Zrównanie wobec prawa całej szlachty (także magnaterii).
1430 Jedlnia 1433 Kraków	Władysław Jagiełło	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlachta zwolniona została od wszelkich danin i świadczeń. ✓ Neminem captivabimus nisi iure victum -szlachcica można było uwięzić tylko na podstawie wyroku sądowego. ✓ Wszystkie dostojenstwa oraz urzędy ziemskie i państwowe zagwarantowane zostały wyłącznie dla szlachty. ✓ Urzędy ziemskie mogły być przyznawane tylko za zgodą szlachty danej ziemi. ✓ Obowiązek służby wojskowej szlachty ograniczony został jedynie do granic państwa. Służba poza granicami miał być dodatkowo opłacana przez króla. ✓ Król utracił prawo zwoływania pospolitego ruszenia, a funkcję tę przejęły sejmiki. ✓ Wyższe stanowiska duchowne zastrzeżone zostały tylko dla szlachty.
		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlachta uzyskała zobowiązanie króla do powoływania na urząd sędziego ziemskiego, podsędka, pisarza jednego spośród 4 kandydatów wystawionych przez szlachtę.

PREZYDENT.PL

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Król mógł zwoływać pospolite ruszenie oraz wydawać nowe prawa i podatki wyłącznie za zgodą sejmików ziemskich.
Piotrków 1496	Jan Olbracht	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlachta uzyskała wyłączone prawo do posiadania i nabywania ziemi. ✓ Szlachta uzyskała wyłączone prawo do piastowania wyższych urzędów i godności świeckich i duchownych. ✓ Dalsze ograniczenie wychodźstwa chłopów ze wsi (tylko jeden syn w rodzinie mógł porzucić stan chłopski). ✓ Szlachta uzyskała wyłączone prawo do sądów nad chłopami. ✓ Szlachta została zwolniona od cła wywozowego i przywozowego. ✓ Szlachta uzyskała prawo swobodnej żeglugi na wszystkich rzekach Korony
Mielnik 1501	Aleksandr Jagiellończyk	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Król oddał inicjatywę ustawodawczą w ręce senatu i zobowiązał się podporządkować jego decyzjom. <p>Przywilej dla magnatów nie wszedł w życie, nie został zatwierdzony przez sejm</p>
Radom 1505 Konstytucja Nihil Novi	Aleksandr Jagiellończyk	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nic nowego (nihil novi) nie wolno było królowi postanowić bez zgody sejmu. <p>Nowe prawa w państwie mogły być wprowadzone tylko za wspólną zgodą króla, senatu i izby poselskiej (3 stanów sejmujących).</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zalegalizowany został dwuizbowy sejm walny.

Norblin de la Gourdain, Jean Pierre, Sejmik w kościele, 1785

fot. Piotr Ligier/Muzeum Narodowe w Warszawie

Debucourt, Philibert Louis (1755-1832), Norblin de la Gourdain, Jean Pierre (1745-1830), Gillé, Imprimerie, Paris, Paryż (Francja), Szlachcic polski, 1817

fot. Piotr Ligier/Muzeum Narodowe w Warszawie